

Kaynakça

- İnal, Ayşe (1995). "Yazılı Basın Haberlerinde 'Yapısal Yanlılık Sorunu.'" *Toplum ve Bilim* 67.
- İnal, Ayşe (1995). "Kültürel Çalışmalar ve İzleyici Sorunu Üzerine." *Kuram* 8.
- İnal, Ayşe (1999). "Medya, Dil ve İktidar Sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya ve Siyaset İlişkisini Nasıl Tartışmalıyız?" *İletişim* 3.
- Mutman, Mahmut (1995). "Televizyon Nasıl Sorgulanmalı?" *Toplum ve Bilim* 67.
- Sholle, David J. (1999) "Eleştirel Çalışmalar: İdeoloji Teorisinden İktidar ve Bilgiye." *Medya İktidar İdeoloji*. Mehmet Küçük (der.) (çev.) içinde. Ankara: Ark Yayınları

Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme
Alain Badiou (2004). Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları. 180 sayfa.

Derya Erdem

Etik mesele, Batıda uzun zamandır (özellikle son otuz yıldır) pek çok düşünürün ilgi odağı oldu. Çoğu eserde, Varlık/varlık, yaşam, insan, evren, siyaset, kültür gibi kavramlar/alanlar (yeniden ve yeni tartışmalarla) neredeyse bu mesele üzerinde temellendirildi. Günümüzde de bu kuramsal tartışmalar, yaratıcı ve ufuk açıcı niteliğiyle olanca canlılığını sürdürüyor. Ancak yaratıcı tartışmalarla düşünsel iklimin hem bakır alanlarında hem de mevcut yapısında gedikler açan eserler bir yana bırakıldığında, etik meseleye olan "mesafe", iç ve dış sorunlarıyla ilgili siyasaları bakımından hem üçüncü dünya ülkelerinin, hem de pek çok mahut Batılı ülkenin ciddi bir sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Günümüzde bütün dünyanın gözlerini çevirdiği Ortadoğu'da yaşanan savaş, katliam, tehcir, işkence, kısacası fena bir habasetle, hemen yanibaşımızda, (Türkiye'de) baskı, şiddet, işkence gibi Y. Türker'in (2004) ifadesiyle "fotoğrafi çekilmemiş hikâyeler" in¹ yaşanması, yani yaşamın pek çok alanında fotoğraflanmış ya da fotoğraflanmamış "kötülük(ler)", bir kez daha "etik" sorununun gerek siyaset, gerekse felsefe içinden yapılan tartışmalar içinde ne kadar hayati bir önem taşıdığı, kötülüğün görüngülerini, nasıl olup da bir kötülüğün zuhur ettiğini, verili bir Kötü'nün, Kötülük'ün var olup olmadığını, bunlara dayalı siyasaları, bu minvalde süregiden muhalif ve statükocu tavırları ve eylemleri kavramsallaştırmak ve adlandırmak, kısacası tutarlı bir kuram oluşturmak ise oldukça zor görünüyor.

Fransalı düşünür Alain Badiou'nun "etik" çalışması, her eserde olduğu gibi

eleştirilebilir, tartışılabilir yönlerine rağmen, tam da böyle "zor" bir görevi yerine getirmeyi, bu bağlamda alana önemli bir katkı sağlamayı hedefliyor. Özellikle son birkaç yıl içinde eserlerinin İngilizceye çevrilmesiyle birlikte sadece İngiltere ve Amerika'daki düşünürler arasında değil, üniversite öğrencileri ve farklı çevrelerden de yoğun ilgi gören Alain Badiou, "Etik" çalışmasıyla birlikte adı daha sıklıkla gündeme gelen ve kitabında geliştirdiği farklı argümanlarla yeni tartışmalara yol açan ve sadece teoride değil, eylemsel alanda da aktif kişiliğiyle öne çıkan bir akademisyen-müellif-militan olarak tanınıyor. Badiou, üzerinde çok konuşulan kitabının giriş bölümünde temel iki amacını: etik olgusunun tam mahiyetinin ne olduğunu incelemek ve bu haliyle etiğin aslında saf bir nihilizmle, düşüncenin kendisini inkâr etme tehdidiyle aynı kapıya çıktığını göstermeye çalışmak; daha sonra da "etik" teriminin bu anlamına karşı çıkıp, çok farklı bir anlam, kelimeyi soyut kategorilere (İnsan, Hak/Hukuk, Öteki, vb.) bağlamak yerine, tikel durumlara göndermenin, onu kurbanlara duyulan merhametin bir veçhesine indirmek yerine, tekil süreçlerin kalıcı düsturu haline getirmenin, vicdan sahibi bir muhafazakârlığın sahası haline getirmek yerine, çoğul hakikatlerin kaderiyle ilgili hale getirmenin gerekliliğini göstermek (18-19) olarak belirliyor. Bu bağlamda kitabın "İnsan Var mıdır?" başlıklı birinci bölümünde, etik teriminin günümüzde insan haklarıyla, ya da onun türevi olarak canlı varlıkların haklarıyla ilgili genel kullanımına karşı çıkan Badiou, insan haklarının ve soyut anlamda etiğin hümanizminin hayali yapılarından -ideolojilerden- ibaret olduğu (22) gerekçesiyle anti-hümanizmin sıkı bir savunusuna soyunuyor. Bunu yaparken de, İnsan'ın baştan verili doğal ya da tinsel hiçbir kimliği ya da tözü olmadığını, genel, evrensel bir

insan öznesi koyutlanamayacağını, dolayısıyla bu fikri temellendirebilecek insan hak ve ödevleri listelerinin hiçbir dayanağı ya da normu olmadığından yola çıkıyor. Eğer insan bu haliyle ele alırsa, etik tarafından işkence ve zulme yani kötülüğe maruz kalan ya da kalma potansiyeli olan bir mağdur "kurban" olarak sadece etten kemikten oluşan iki ayaklı ölümlü bir insan-hayvan statüsüne indirgenir ki, günümüzde insan hakları etiğinin temelinde yer alan tam da budur: İnsanı sadece yaşayan ve ıstırap çeken, ölüme direnen bir organizma, bir kurban olarak hayvani yönüyle eşitlemek, dolayısıyla ona yapılan kötülüğün evrensel olarak tanınması için mutabakata varılmış bir "kötülük" listesi oluşturmak ve bu kötülüğe karşı harekete geçmek. Badiou ise insanın sıradan bir hayvan türü olduğunu, ölümlü ve yırtıcı olduğunu kabul etmekle birlikte, insanı hayvani doğasıyla yani sadece bu yönüyle ele almanın aslında tam da bu nedenden dolayı, cellat rolündeki insanı da, kurban rolündeki insanı da daha değerli kılmaya çalışmaya işaret ediyor. Ona göre eğer insan, canlılar dünyasında ayrı bir yere konacaksa, eğer "İnsan"ı düşünmeye kararlıysak, onu bulacağımız yer, kurban kimliğiyle örtüşmeyen bir şeyin gösterdiği neredeyse anlaşılabilir bir dirençle, en kötü şartlarda bile (yazar bu konuda zindan ve kamplardaki işkenceleri örnek gösteriyor) neyse o kalma doğrultusundaki inatçı kararlılıktan gelen bir hayvan olmasını sağlayan şeyde bulunan İnsan olmalıdır (27).

Neyse o, yani tam da bir kurbandan başka bir şey, bir ölüm-için-varlıktan başka bir şey ve dolayısıyla "ölümlü bir varlıktan başka bir şey." Bir ölümsüz: İnsanın başına gelebilecek en kötü durumlar; O kendini hayatın karmakarışık ve zorbaca akışı içinde ayrı bir yere koyabildiği süreçte, onun böyle olduğunu, yani ölümsüz olduğunu gösterir. İnsanın herhangi bir

veçhesini düşünmek için, bu ilkedan yola çıkmamız gerekir. "İnsan hakları" varsa da, bunlar kesinlikle hayatın ölüme karşı hakları ya da sefaletle karşı hayatta kalmanın hakları değildir. Ölümsüz'ün kendi kendilerine dayanan haklarıdır ya da Sonsuz'un ıstırap ve ölüm denen olumsuzluğun üzerinde uygulanan haklarıdır. Sonuçta hepimizin ölecek olması, geride sadece tozun kalacak olması, İnsan'ın, koşulların onu maruz bırakabileceği hayvan-olma ayarına karşı koyabilen biri olarak kendini olumladığı anda sahip olduğu ölümsüzlük kimliğini hiçbir surette değiştirmez (28).

Bu bağlamda Badiou, olağan ve olağanüstü koşullarda insanın bu Ölümsüzlüğe muktedir olduğunu, insanı insan yapanın özleşmenin ölümsüzlüğü olduğunu, bunun ötesinde insanın yalnızca biyolojik bir tür, hiç de cazip sayılamayacak "tüysüz bir iki ayaklı" olduğunun altını çiziyor. Badiou'nun düşüncelerine bu açıdan bakıldığında, açlık, sefillik, yoksulluk, hastalık vs. gibi bir "kurban" etiğine dayalı insan hakları etiği, ya da Badiou'nun deyişimiyle "etik ideoloji", insanın bu canlı varlık statüsünden hareketle, başka bir ifadeyle insanın sadece bu özelliğini temel alarak, bunların (yani yukarıda sayılan "kurban" kimliğinin bileşenlerinin), insanın başına gelmemesi gereken Kötü şey(ler) olduğunu tanımlar; ve bunlara karşı savaşıyor derken, elbette bu anlamda kötülüğün kol gezdiği sözgelimi Ortadoğu'ya -ki Kötü'nün kendisi bu anlamda üçüncü dünya olup çıkar- bu Kötülük'ten kurtulmak için seferler düzenlemeye başlar. İnsanı sadece hayvani yönüyle eşitleyerek bunun üzerinden politikalar yürüten ve bu politikalar sonucu sözde amacının tam tersi durumsallıklar yaratarak sürekli "Kötülük" üretmekten kaçamayan etik ideolojiye karşı Badiou temel tezlerini şöyle belirliyor: İnsan'ın hayvanların en

dirençlisi ve en paradoksalı kılan Ölümsüz'le tarif edilmesi gerektiği; Kötü'nün, varlığında sebat etmek için çıkarlarının peşine düşen insan-hayvanın şiddetinden ayrı tutulması; bütün insanlığın kökünün tekil düşünce içinde saptanmasına dayandığı, bu bağlamda genel olarak (yani evrensel insan hakları etiği, ya da kurumsallaşmış genel geçer etik vb.) etik diye bir şey olmadığı, sadece -son kertede- bir durumun imkânlarının sorgulandığı süreçlerin etiğinin olduğu (32-33). Badiou, son teziyle ilgili olarak sağlık/tıp kurumları ve doktorlar hakkında çarpıcı bir örnek verir: Etik ideoloji saflarındaki bir doktor, katıldığı toplantı ve komisyonlarda "kurban" olarak tanımlanan hastalar hakkında pek çok sorunu tartışacak, ancak aynı doktor hasta bir tekil şahısla karşılaştığında, yasal ikâmet belgeleri olmadığı ya da sosyal sigortalar kurumlarına bağlı olmadığı için hastanede tedavi görmemesini sağlamak için bütün önlemleri almakta bir beis görmeyecektir. Yazarın deyişimiyle, "kolektif bir etik anlayışının/sorumluluğunun gereğidir bu!" (30). Oysa Badiou'ye göre, bu süreçte silinen şey, ortada tek bir tıbbi durum, klinik bir durum olduğudur. Bu koşullarda bir doktorun kendisinden tedavi talep eden kişiyi, hiçbir müdahale kabul etmeden, bütün imkânlarını kullanarak tedavi etmesi için bir "etiğe" ihtiyacı yoktur. Bu tikel durumun "Ölümsüzlüğü" olmak demek, kendisini engelleyen bütün şartlara karşı sonuna kadar direnmek, sadece durumun tikelliğine sadık kalmak, bunu en uç sınırına kadar izlemektir (31). Aslına bakılırsa, etik ideolojinin temelinde, başka bir ifadeyle sözgelimi genel etik kurallara dayanarak bir hastayı geri çevirebilme gücünün altında, (tıpkı mahut Batının Ortadoğu'daki "kalabalıklar"ı gördüğü gibi) hastaların, yoksulların, yaşlıların, kimse-sizlerin, bağımlıların, akıl hastalarının vs. ne idüğü belirsiz "kurbanlar" olarak ya da

hastalık, yoksulluk, yaşlılık, ölüm vs. gibi çoğu kere sıradan sayılabilecek durumların "yok" sayılması, gizlenmesi, saklanması gereken utanç verici bir "kötülük kaynağı/ya da kötülük" olarak algılanması durumu vardır. Hastalığa, yaşlılığa, ölüme vs. bu egemen bakış, yani etik ideoloji ise gerçekte pek çok toplumun gerçeğidir.² Konunun biyo-politika/ya da biyo-etik ve Nazizm gibi bağlantıları ise kitabın ilerleyen bölümlerinde daha açık ve ayrıntılı bir biçimde analiz edilmektedir.

"Öteki Var mıdır?" başlıklı ikinci bölümde, Badiou, önemli bir saptamayla işe başlıyor: Levinas'ın Öteki etiğinin asıl içsel anlamlarının bastırılıp, yani öteki (psikanalitik yorumlandığında benimle-arasına-mesafe-konmuş kendim) ve "yüz"(ler)de yansıyan Bütünüyle Öteki (tarife gelmez bir Tanrıya verilen ad) gibi açılımlarının unutulup, ya da yok sayılıp, nihai olarak "bizimle aynı'ysan farklılığına saygı duyayım" gibi totalitarizme dönüşmekten kurtulamayan/ya da dönüştürülen bir "farklılıklar etiğine" indirgenişinin altını çiziyor. Yazarın, amentü gibi tekrarlanıp neredeyse dini bir çabaya dönüştürüldüğünü belirttiği farklılıklar etiği üzerine geliştirdiği karşı tezlerin temelinde basit bir çakarsama var: Her modern kolektif düzenlenişte, farklı yeme, içme, cinsellik tarzları, otoriteyi ya da düzensizliği tercih edenler, farklı dinlere mensup olanlar gibi her yerde birçok insan, sonsuz başlıklar/çokluklar vardır ve dünya zaten böyle bir yerdir; sonsuz çokluk/başlıklar zaten olan şeydir. Ötekini tanımak kavramı hiçbir somut durumu aydınlatmaz (39-40). Farklılıklar ve bunların çokluğu üzerine daha açıklayıcı bir örnek veriyor: "Bir Çinli köylüyle Norveçli genç bir işadamı arasında, benimle kendim de dahil başka herhangi biri arasındaki kadar çok fark vardır. Ama o kadar fark (vardır), ne daha fazla, ne daha az(dır)" (39). Bu durumda tek durma

noktasının boşluk olduğunu belirten Badiou'ye göre, bu boşluk, henüz olmayanın oluşması olan ve yeni boşluklar bırakan bir hakikattir. "Ölümsüz oluşumuz dediğimiz şey, hem çok, hem de önemsiz olan 'kültürel' farklılıkların içinde kalarak anlaşılabilir. Bu şey hakikat kapasitemizdir - bir hakikatin kendi 'aynılığına' davet ettiği o 'aynı' olma kapasitemizdir " (41). Bütün hakikatlerin ait olduğu evrensel kategoriler ve öznellik tipleri ise dört başlıkta toplanıyor: Bilim, siyaset, sanat ve aşk. Bu kategoriler arasında "ekonomi'nin ayrı bir kategori olarak düşünülmemesi ise özellikle dikkat çekici. Bu durum, ancak Badiou'nun etik kavrayışı daha bütünsel olarak düşünüldüğünde/ve kavrandığında daha açıklık/netlik kazanabiliyor. Yazar, insan-hayvanın, verili bir tekil hakikate katılarak, bu dört öznellik tipinden birine dahil olduğunu, etik diye bir şeyden bahsedilecekse, -ki bunun dışında genel etik diye bir şey yoktur/ya da etik nihilisttir- bu öznellik tipleri içinde gelişen bir şey'in etiği, bir tekil'in etiğinden bahsetmenin mümkün olacağını belirtiyor (41).

Bir yanıyla Öteki etiğiyle de örtüştürülen etiğin nihilistik karakterini aşmanın en önemli unsurunun ise, -ölüm için/ya da mutluluk için (ki yazar ikisinin aynı şey olduğunu belirtiyor) yaşayan bir insan yerine- yine ancak bir Ölümsüz olabileceği vurgulanıyor. Yazara göre, ancak hakikatleri olumlayarak (bir Ölümsüz olarak) nihilizmden kopulabilir: Her bilimsel yenden-kurma; her sanatsal icat; her özgürleştirici siyaset; aşkı doğuran her karşılaşmanın her anının açığa çıkardığı imkânsızın imkânı, bir hakikatler etiğinin tek ilkesidir (49).³ Badiou'nun, verilen örneklerin de işaret ettiği gibi bilimde, sanatta, siyasette ve aşkta bir olay 'a dayalı etiğinde, önsel olarak bir "İyi" perspektifi vardır ve her hakikat süreci ancak bir "İyi"den inşa edilebilir. Bu "İyi" ise, bilimde, siyasette,

sanatta ve aşkta olmayanın, çoklu varlık dışında (yani varolan farklılıklar dışında) bir olay'ın bir boşluğu adlandırması, ve bu olayla mevcut kanaatlerden bir kopuş olarak düşünülmelidir. Badiou, etiğinde özellikle üstadım dediği Lacan'ın "Arzundan vazgeçme!" (60) düsturundan yola çıkarak "arzu"nun yarattığı "boşluk" kavramından yararlanıyor. Bir olaya sadık kalmanın durum içinde ürettiği şey ise bir hakikattir ve bu hakikat kanaatlerin dilini değiştirir. Fransız Devrimi, Galileo'nun fiziği yaratması, Haydn'ın klasik müzik üslubunu icat etmesi; Çin'deki kültür devrimi; bir aşk karşılaşması ve bunun gibilerin her biri (51) birer olaydır; çünkü hepsi de bilinenden bir kopuştur. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Lacancı anlamda boşluk, Gerçek gibi kavramlar, Badiou'nun kuramının yönteminde önemli bir çıkış noktası sağlasa da, (kitabın sonsözünde İngilizceye çeviren Peter Hallward'ın 146-150'de irdelediği gibi) Lacancı anlamda ancak olumsuz açıdan değerlendirilebilecek bu kavramlar Badiou'de "boş görünen şey" ve "bu boşluğu dolduran bir olay" ama "İyi" niteliğiyle bir olay gibi olumsal bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla Badiou'nun etiğinde, Oedipus gibi simgesel olmayanın tikelliği açısından travmatik, indirgenemez deneyimlere, ya da kendi çizdiği bir "İyi"nin ötesindeki bu alana (yazara göre bir ölümlü olarak her sıradan insan, her zaman İyi'nin ve Kötü'nün aşağısındadır) -tıpkı kurban ve celladına olduğu gibi- kayıtsızlık söz konusudur. Buradan da anlaşılacağı gibi, gerçekte bu da bir tür farklılıktır ya da "istisna"dir; ve ancak son kertede bunlara kayıtsız/duyarsız kalınarak "İyi"den okunabilecek bir hakikat sürecine girilebilir. Kısacası Badiou'nun temel kaygısı, biri olma sıfatıyla, kendi varlığını aşmayı nasıl *sürdüreceğimidir* (58).⁴ Dolayısıyla Badiou'nun etiği, hem bir Gerçek etiği (60), ancak öte yan-

dan Gerçek'e kattığı yeni anlamlar ve kavramsallaştırmalar bakımından simgeselin etiğidir denilebilir; zira bilinmeyen olan, boşluk olan, yeni bir olayla -Barok tarzından sonra, müzikte klasik tarzın boşluğu adlandırması gibi- adlandırılır. Ancak bir boşluk, her zaman kalır/vardır. Bir hakikat, etkileri bakımından sonsuz ama asla "son" hakikat değildir. Yani bir hakikate vantuz gibi yapışmak söz konusu değildir. Yazara göre, boşlukların adlandırılması, bir ilerleme gibi de anlaşılmalıdır; sözelimi yeni bir müzik tarzının bir boşluğu adlandırması, onun önceki herhangi bir tarzdan üstün olduğu anlamına gelmez (74). Bu fikri sanat dışında diğer kategoriler, bilim, siyaset ve aşk için de düşündüğümüzde hayli ilginç ve düşündürücü olabilecek tartışmalar açabileceğini tasavvur edebiliriz.

Badiou'nun etik kavrayışına şöyle kabaca bakıldığında bile, yazarın kitabın giriş bölümünde de hatırlattığı gibi, etiğin, bilge kişiliğin, "kendi sorumluluğu olan şeyleri olmayanlardan ayırt edebildiği için, iradesini kendi sorumluluklarıyla sınırlandırıp geri kalan şeylere hiç etkilenmeden tahammül eden kişi"liğin (17) etiği olduğu, ve bir anlamda paradoksal olarak bu yolda, "kendini feda eden" -zira sonuçta sıradan bir ölümlüdür- bir kişiliğin etiği olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle İyi, bilimde, sanatta, aşkta ve siyasette bir boşluğu adlandırabilme kaygısı ve bu adlandırılana bağlılık, sebat ve en kötü şartlarda bile devam etme kaygısıdır. Yazar bu konuda "devam et!" düsturunun, bir hakikatler etiğinde, iyi bir varoluş tarzı için en önemli yöntemlerden biri olduğunun altını çiziyor. Peki kötünün ve kötülüğün bu kavrayışta yeri nedir, ve nasıl belirir? "Kötülük Sorunu" başlıklı beşinci bölümde bu konuyu hayli geniş ve açık bir biçimde gözler önüne seren Badiou'ya göre, Kötü, her şeyden önce ancak bir İyi'nin perspektifinden, yani "biri"nin bir hakikat süreci-

ne yakalanması, özneleşmesi perspektifinden kavranmalıdır. Kötü, insan-hayvana değil, özneye ait bir kategoridir ve insan ancak zaten olduğu Ölümsüz haline gelmeye muktedir olduğu sürece Kötü vardır (71). Bu bağlamda Kötü üç şekilde ortaya çıkar; ya da yazarın deyimiyle Kötü'nün üç adı vardır: Taklit ya da terör; Ölümsüz'e ihanet; hakikati totaliter güçle özdeşleştirmek, yani felaket (75-76). Yazar bu bağlamda, taklit ve teröre, özellikle, -aşırı/ya da radikal bir kötülük olduğu için-, evrensel bir hitap alanına sahip olmasıyla gerçek bir hakikat süreci olan Fransız Devrimi'nin, ya da 1917'deki Bolşevik Devrimi'nin gündeme getirdiği devrim, sosyalizm gibi adları ödünç alarak siyaset yapan Nazizmi örnek gösteriyor. Nazizm, durumdaki bir boşluğu değil, evrensel hitap alanından uzak "Alman ırkı" gibi dolu bir tikelliği adlandırmış, -ki dili, dini, ırkı, toprağı, kanı, âdetleri, topluluğu adlandırarak her siyasal ya da düşünsel varoluş gibi- bir hakikat taklidi olarak ortaya çıkmıştır. Taklide sadakatin (yani devam et düsturunun) içeriği ise, her zaman savaş ve katliam; yani şiddettir (78) ve sonuç tam da böyle olmuştur. (Sanırım bu şiddetin izlerini farklı yönlerde de olsa, günümüzde Ortadoğu'da görebiliyoruz. Dolayısıyla yaratılan şiddetin ufku bazen görülemeyecek kadar "uzak" olabiliyor). Yazara göre, sözelimi bazı cinsel tutkular da aşk olayının taklidi olarak ortaya çıkabilir ve beraberinde terörü ve şiddeti getirir. Yine, kaba saba karanlıkçı vaazlar da kendilerini bilimin taklitleri olarak sunarlar ve bariz biçimde zararlı sonuçlar doğururlar (81). Kötü'nün bir diğer adı, ihanet ise, "kriz anlarıyla", sözelimi yazarın verdiği örneklerle bir militanın gevşemesi, bir sanatçının kısırlığı, bir araştırmacının cesaretinin kırılması, bir aşkın karşılaştığı kriz anlarıyla vs. ilgilidir ve bir ölümlü insan-hayvanın bayağı çıkaryıyla, bir Ölümsüz'ün çıkar-gözetmeyen-çıkır'ı arasında -ve bunların birbirine karışmasını önlemek

için kullanılan kurgu çöktüğünde- tercih yapmak durumunda kaldığında ortaya çıkar. Ancak, hemen belirtmek gerekiyor ki, verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, krizden etkilenen hakikat sürecinin kendisi değil -zira bir hakikat süreci "kendisi içinde" krizden etkilenmez; bir olayla başlayan hakikat süreci ilkesel olarak sonuza kadar gider- hakikat sürecinin teşvi-kiyle özne oluşumuna giren "biri" ya da "birileri"dir (81). Yazara göre, bir hakikate ihanet etme ayarısıyla her zaman karşı karşıya kalınabilir ve "devam et" düsturu etkisini yitirdiği anda zararlı sonuçlar ortaya çıkabilir. Ancak burada belirtilmesi gereken, Badiou'ya göre bir hakikatten kolayca "vazgeçilemez" ya da hakikatin kolayca "terk edilemez" olduğudur. Çünkü (bilimde, siyasette, aşkta ve sanatta) bir hakikat sürecine yakalanmış Ölümsüz, varlığı fark edildiği anda özneyi devam etmeye çağırır. Hakikat süreci içkin bir kopuş olduğuna göre, hakikat süreci ancak bu kopuştan bir kopuşla terk edilebilir (83). Öyle sanıyorum ki Badiou burada, terkedişi "ciddi bir ihanet" olarak, yani ter-sinden (ya da olumsal anlamıyla) okuduğumuzda -ki sözcükler her zaman egemen algılayışın tam tersinden de okunduğu sürece çoklu anlamına/yaratıcı anlamına, belki de son kertede anlamsızlığına kavuşur- hakikat sürecindeki bir boşluğu adlandırma anlamında yeni bir hakikat sürecine yakalanma olarak değerlendiriyor. Üçüncü Kötü figüründe ise, hakikatin, nesnel durumun bütün unsurlarını, ya da gerçeğin bütününü hakikat süreci perspektifinden adlandırma ve böylece dünyayı değiştirme gücüne sahip olduğunu iddia etmenin, hakikati bütünselci, totaliter güçle özdeşleştirmenin, başka bir ifadeyle hakikatin gücünü mutlaklaştırmanın bir Kötülük örgütleyeceğine ve bir hakikat-felaketi yaratacağını belirten Badiou'ya göre, gerçekte hakikat asıl gücünü/ya da gerçek gücünü bir tür güçsüzlükten alır. Çünkü dünya dünya gibidir ve

doğru ile yanlışın, iyi ile kötünün aşağısında kalır. İyi, ancak dünyayı İyi kılma-ya heves etmediği sürece İyi'dir (87). Hakikatin gücünün mutlaklaştırılması, insan-hayvanın hayvanlığını, yani varlığını ortadan kaldırma istemi ile aynıdır; çıkar-gözetmeyen-çıkara ile bayağı çıkar ikiliğinin kurgusunu korumayı -zira özne olan "ben" ile, çıkarlarının peşine düşen ben özdeştir (62)- başaramaz. Yazara göre, örneğin Çin Kültür Devrimi'nin bazı Kızıl Muhafızları 1967'de öz çıkarın (insan-hayvanın bayağı çıkarının) bütünüyle bastırılması gerektiğini ilan ettiklerinde, muazzam hasarlar yaratmış, hapse atılmışlar, kurşuna dizilmişler ya da kendi hakikat süreçlerine sadakatın ihanetine uğramışlardır. Yine örneğin on dokuzuncu yüzyılın büyük pozitivistlerinin bilim önermelerinin her şey hakkındaki kanaat ve inançları ikame edeceği yolundaki mutlak inançları, yüzyılımızda kendi mezarlarını hazırlamıştır (86). Kısacası, yazara göre, "hakiki/doğru adlandırmaların ulaşamadığı ve sadece kanaate, durumun diline özgü kalabilen en az bir gerçek unsur, durum içinde varolan en az bir çokluk olmalı; hakikatin zorlayamayacağı en azından bir nokta kalmalıdır" (88). Bu unsur bir hakikatin adlandırılmayandır ve Kötü, bir hakikat koşulu altında ve ne pahasına olursa olsun, bu adlandırılmayı zorla adlandırmak istemektir. Yazar bu konuda örnekler de veriyor: Sözelimi çelişkili olmayan matematik için tam da bu çelişkisizlik; ya da aşk söz konusu olduğunda cinsel haz; ya da siyaset söz konusu olduğunda cemaat ve topluluk adlandırılmayanlardır. Nazilerin "Yahudi" adlandırması gibi, sözelimi "Fransız" gibi bir kavram ya da adlandırma da -Fransa'da yaşayan bazı insanlara "yabancı"lık atfettiği için vs.- her zaman feci bir Kötülük'ün ortaya çıkmasına neden olur (88-89). Sanırım bu saptamayı, Boşnak, Kürt, Rus, Ermeni, Türk, Yunan vs. gibi başka adlandırmalar üzerinden

düşündüğümüzde, sırf bu adlandırmalar yüzünden dünya üzerinde ne kadar çok Kötülük'ün ortaya çıktığını ve hâlâ bu tür bir Kötülük'ün her yerde kol gezdiğini görmemek imkânsız hale geliyor.

Badiou'nün, İyi perspektifinden yola çıkılarak zuhur ettiğini, yani ancak öncesinde bir İyi varsa Kötü'nün varolabileceğini savlayan hakikatler etiğinin tek amacı ise yukarıda tanımlanmaya çalışılan Kötülükleri savmaya çalışan bitimsiz bir çaba olarak belirliyor. Yani Kötü, insan hakları etiğinde, ya da etik ideolojide olduğu gibi insan-hayvanın özelliğinden hareketle baştan verili ve orada, burada, tam karşımızda vs. duran ve savaşılmaması gereken Mutlak(a) bir Kötü/Kötülük ya da İyi-Kötü karşıtlığı olarak kavranmıyor. Badiou'nün etiği, özneleşme süreci içinde bir İyi'den yola çıkarak ortaya çıkan Kötü nasıl tekrar İyi'ye devşirilir -sonsuz/bitimsiz- çabası olarak belirliyor. Buradan da anlaşılacağı gibi, Badiou'nün etiğinde, ortaya çıkan Kötü, kuramının dışında kalan/bırakılan bir Kötü değildir -zira yazara göre, örneğin etik ideoloji tarafından Nazizmin siyasi bir düzen olduğunun genelde kategorik olarak inkâr edilmesi' gibi; organik kategorileri ve özel talimatları canice olan siyasi düzenlerin mümkün olduğunu tasavvur etmek reddedilirse, siyaset üzerine sağlıklı düşünmek imkânsızlaşır (90). Kısacası Badiou, son tahlilde hakikat sürecinin kesintiye uğrayabileceğini ve Kötü'nün ancak İyi'nin bir türevi olarak ortaya çıktığını ve çıkacağını ve bu bağlamda İyi olmadan Kötü'nün olamayacağını (dolayısıyla Kötü olmadan da İyi'nin olamayacağını) kabul eder. Bu bakış, tam da Bataille'in üzerinde derin bir kavrayış/düşünüş uzamı gerektiren kontrastlara dayalı bir sözünde olduğu gibidir: "Kötülük, İyiliğin saçtığı ışık ölçüsünde kavranabilir. İyilik ışığının kuvveti Kötülüğün gecelerinin ne kadar karanlık olduğunu göster-

meye yetmediğinde, Kötülük bütün çekiciliğini yitirir" (1997: 109).

Kitabın ekler bölümünde "Siyaset ve Felsefe: Alain Badiou'yle Söyleşi" (95-137) başlığı altında, bilimsel çalışmalarının yanında Fransa'daki yasadışı göçmenlere karşı yürütülen olumsuz politikalara karşı aktif bir oluşumun içinde yer aldığını da öğrendiğimiz ve Fransalı yazarın bütün bir düşünsel hayatının izlerinin ve militan kişiliğinin de içinden okunabildiği, siyasete, felsefeye, kültüre, sanata vs. dair çok yaratıcı, ufuk açıcı ve ilginç görüşleri yer alıyor. Kitabın ekler bölümünün ikinci kısmında ise, Badiou'nün etik kavrayışının Lacan, Kant, Levinas, Derrida, Spivak, Irigaray gibi düşünürlerin argümanlarıyla karşılaştırıldığı ve yeni soruların ortaya atıldığı ve bu bakımdan okurların hayli yararlı bulabileceği "İngilizceye Çevirenin Sonsözü"ne yer veriliyor. Kitabın "ekler" bölümü çıkarıldığında, Badiou'nün asıl denemesinin risale tadında -nitekim yazar önsözünde kitabın Fransa'da gördüğü ilgi üzerine "kitabım risale olup çıktı" diyor-, hacmi küçük (92 s.) ama etkisi büyük; yazarın kuramından hareketle durum içinde bir boşluk'u adlandırma çabası olarak önemli bir misyon yüklendiğini söyleyebiliriz.

Badiou'nün etik çalışması, kanımca, sadece bu alana ilgi duyanların değil, ele aldığı özne, hakikat, olay, varlık, farklılık gibi kavramlar üzerinden yürüttüğü ve kavranmasının hayli güç olduğunu belirtmek durumunda olduğum yeni tartışmalarla -İngilizceye çeviren P. Hallward da sonsözde, diğer eserleri de gözönünde tutulduğunda, Badiou'nün karmaşık ve sıradışı bir düşünce tarzı olduğunun altını çiziyor- pek çok alandan geniş bir okur kitlesinin ilgisini hak ediyor. Önümüzdeki süreçte, özellikle mevcut/ya da hâkim etik ideolojiye karşı tezleri, Öteki etiği ile nüfuz ve ayrışma noktaları, etiğin nihilist figürüne karşı geliştirdiği retorikler, etiğin

modern ya da postmodern düşün içinden okunması ve Nietzsche, Lacan, Deleuze, Derrida, Zizek, Bauman vb. gibi düşünürlerle daha yoğun karşılaştırmalara yol açması bakımından da çok tartışılacak ve yankı uyandıracak bu eserinin yanı sıra Badiou'nün henüz Türkçeye çevrilmemiş başta *Varlık ve Olay* olmak üzere diğer eserlerinin de okurlardan yoğun ilgi göreceğini kestirmek güç değil. Kısacası, kitabın önsözünde T. Birkan'ın, Badiou'nün düşüncelerinin, otuz kırk yıldır Batı düşüncesine ve kültür pratiğine hâkim olan postmodernizmin yerini ironik bir biçimde "Post-postmodernizm" gibi yeni bir şeye bırakmaya başladığı ve "zamanın ruhu"nda yavaş yavaş yaşanmakta olan bu değişim sürecinde daha da önem kazandığı (7) yolundaki temayülünü göz önüne alırsak, Türkiyeli okurun henüz yabancı olduğu Alain Badiou adının yakın gelecekte daha sıklıkla duyulan ve tartışılan düşünürler arasında olacağını belirtmek gerek.

Kaynakça

- Bataille, Georges (1997). *Edebiyat ve Kötülük*. Çev. Ayşegül Sönmezay. İstanbul: Ayrıntı.
Gürbilek, Nurdan (2001). *Kötü Çocuk Türk*. İstanbul: Metis.
Türker, Yıldırım (2004). "Aslıhan'ın Çilesi." *Radikal* 31 Mayıs.

Notlar

- 1 Türker, yazısında Türkiye'deki hapishanelerde baskı ve işkencelere maruz kalan tutuklu ve tutuklu yakınlarının yaşadığı trajediyi konu ediyor.
- 2 Türkiye'de özellikle "ölüm" fenomeninin algılanışı konusunda önemli tespitler ve açıklamalar sunan bir makale için bkz. Gürbilek (2001).
- 3 Vurgular yazara ait.
- 4 Vurgu yazara ait.